

پیش‌بینی عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان بر اساس سبک‌های دلبستگی و سطوح مختلف سازگاری

دکتر علیرضا آقا‌یوسفی⁽¹⁾، شهزاد سراوانی⁽²⁾، رقیه زراعتی⁽³⁾، فاطمه السادات رازقی⁽³⁾، سعید پورعبدال⁽⁴⁾

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی پیش‌بینی عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان بر اساس سبک‌های دلبستگی و سطوح مختلف سازگاری انجام شده است. **روش:** این پژوهش از نوع همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش، شامل کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر دبیرستانی منطقه 2 شهر تهران در سال 93-94 می‌باشد. نمونه مورد تحقیق شامل 383 دانش‌آموز (167 دختر و 216 پسر) است که به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای، از بین دانش‌آموزان دبیرستان‌های منطقه دو شهر تهران انتخاب شدند و به نسخه‌ی تجدید نظر شده مقیاس دلبستگی بزرگسالان کولینز و رید (RAAS) و پرسشنامه سازگاری دانش‌آموزان دبیرستانی سینها و سینک (AISS) پاسخ دادند. برای سنجش عملکرد تحصیلی از معدل ترم گذشته دانش‌آموزان استفاده شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه انجام شد. **یافته‌ها:** نتایج نشان داد که بین سبک دلبستگی اجتنابی و اضطرابی با عملکرد تحصیلی، همبستگی منفی (به ترتیب $r = -0/43$ و $r = -0/56$) و معنادار ($p < 0/05$) و بین سبک دلبستگی ایمن و عملکرد تحصیلی همبستگی مثبت و معناداری ($r = 0/56$ ، $r = 0/66$) وجود دارد. همچنین سازگاری تحصیلی، عاطفی و اجتماعی رابطه معناداری با عملکرد تحصیلی (به ترتیب $r = 0/67$ ، $r = 0/71$ و $p < 0/05$) دانش‌آموزان داشت. حدود 62 درصد واریانس عملکرد تحصیلی از طریق متغیرهای سبک‌های دلبستگی و سازگاری قابل تبیین بود. **نتیجه‌گیری:** با توجه به یافته‌های این مطالعه باید اهمیت سبک‌های دلبستگی و سطوح مختلف سازگاری را به‌عنوان عوامل تأثیرگذار در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مورد تأکید قرار داد.

کلیدواژه: عملکرد تحصیلی؛ سبک‌های دلبستگی؛ سازگاری

[دریافت مقاله: 1393/12/24؛ پذیرش مقاله: 1394/11/24]

308
308

مقدمه

تعداد کمی از دانش‌آموزانی که وارد سیستم آموزش و پرورش می‌شوند، می‌توانند استعدادهای خود را شکوفا سازند و در این عرصه موفق گردند و به اصطلاح پیشرفت تحصیلی¹ خوبی داشته باشند (1). در طی حدود یک قرن گذشته، عملکرد تحصیلی² یکی از مسائل مهم در روانشناسی و علوم وابسته بوده است. این مقوله تقریباً در اکثر پژوهش‌های انجام شده در این زمینه، در شکل کمی آن با معدل دروس فرد در مدرسه، دانشگاه یا هر

یکی از اهداف و وظایف مهم آموزش و پرورش ایجاد زمینه برای رشد همه جانبه فرد و تربیت انسان‌های سالم، کارآمد و مسئول برای ایفای نقش در زندگی فردی و اجتماعی است. از آنجایی که دانش‌آموزان یکی از ارکان اساسی نظام آموزشی کشور هستند، توجه به این قشر، از لحاظ آموزشی و تربیتی، باروری و شکوفایی هر چه بیشتر نظام آموزشی و تربیتی جامعه را در پی دارد. با این وجود،

(1) دکترای روانشناسی، دانشیار دانشگاه پیام نور، گروه روانشناسی؛ (2) دانشجوی دکترای روانشناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم، گروه روانشناسی، دورنگار: 0218670220 6 (نویسنده مسئول)؛ E-mail: shahzad_saravani@yahoo.com؛ (3) دانشجوی دکترای روانشناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم؛ (4) کارشناس ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه محقق اردبیلی.

¹ Achievement

² Academic Performance

نوع دلبستگی را از یکدیگر متمایز کرده‌اند: 1. سبک ایمن؛ برقراری ارتباط نزدیک، برای افراد دارای این سبک آسان است، و از این که به دیگران تکیه کنند و نیز اجازه دهند که دیگران به آنها تکیه داشته باشند، احساس راحتی می‌کنند. این افراد از این که دیگران آن‌ها را ترک کنند یا خیلی به آنها نزدیک شوند، نگران نمی‌شوند. 2. سبک اجتنابی: افراد دارای این سبک نمی‌توانند به طور کامل به دیگران اعتماد کنند و تکیه کردن به دیگران برایشان مشکل است، و از این که به دیگران نزدیک شوند یا کسی بخواهد به آنها نزدیک شود، احساس ناراحتی می‌کنند و فکر می‌کنند که دیگران اغلب می‌خواهند بیش از حدی که آنها احساس راحتی می‌کنند، صمیمی باشند. 3. سبک مضطرب - دوسوگرا: افراد دارای این سبک، فکر می‌کنند که دیگران، آنقدر که آنها دوست دارند، مایل به برقراری رابطه نزدیک با آنها نیستند. این افراد اغلب نگرانند که همسرشان واقعاً آنها را دوست نداشته باشد و نخواهد که در آینده با آنها زندگی کند. آنها مایلند که با بعضی افراد کاملاً یکی شوند، اما این خواسته بعضی اوقات باعث ناراحتی و دوری مردم از آنها می‌گردد (10).

دلبستگی نقش به‌سزایی در نحوه برخورد نوجوان با چالش‌های نوجوانی دارد؛ به طوری که الگوهای ناسالم دلبستگی در طی دوره‌ی کودکی باعث مشکل رفتاری در نوجوانی می‌شود (11-13). مطالعات مختلف (14، 15) حاکی از آن است که بین سبک دلبستگی نوجوان و بروز مشکلات رفتاری در دوره‌ی نوجوانی رابطه وجود دارد. به عبارت دیگر، پژوهش‌ها (15، 16) نشان داده‌اند که سبک دلبستگی نایمن کودکان و نوجوانان با الگوهای رفتارهای سازش ناپافته در سال‌های بعدی زندگی ارتباط دارد که عملکرد تحصیلی نیز از این قضیه مستثنی نیست. در بعضی از مطالعات (17، 18)، پژوهشگران نشان دادند که سبک‌های دلبستگی می‌تواند عامل مهمی در پیشرفت تحصیلی و خودکارآمدی دانش‌آموزان باشد. مطالعات دیگری (19، 20) نیز نشان داده‌اند که سبک دلبستگی ایمن در دانش‌آموزان، بهزیستی روانشناختی بالاتر در دوران مدرسه را پیش‌بینی می‌کند. نتایج مطالعه نادری و همکاران (21) نشان داد که ابعاد مختلف سازگاری¹² از طریق سبک‌های دلبستگی قابل تبیین و پیش‌بینی است؛ به طوری که افزایش دلبستگی ایمن، سازگاری بیشتر را به همراه دارد.

محیط آموزشی دیگر که فرد در آن تحصیل می‌کند سنجیده می‌شود (2). دامنه بسیار گسترده‌ای از متغیرهای فردی، اجتماعی، خانوادگی و فرهنگی با عملکرد تحصیلی مرتبط است. بعضی از پژوهشگران بر اهمیت متغیرهای فردی در این زمینه تأکید می‌کنند. به عنوان مثال کلمیر¹ و همکاران (3) اعتقاد دارند که فرد در دنیای امروزی برای ورود به جامعه و روبه‌رو شدن با موقعیت‌های مختلف آن، دارای ویژگی‌های شخصیتی و فردی خاصی است؛ این ویژگی‌های فردی و شخصیتی هم تحت تأثیر مسائل گسترده-تر جامعه بوده و هم بر آن‌ها تأثیر می‌گذارد. در جامعه امروزی، تحصیلات و به تبع آن عملکرد تحصیلی به یکی از دغدغه‌های اصلی والدین در مورد کودکان و نوجوانان خود بدل شده است. در حقیقت می‌توان گفت برای جوامع امروزی، تحصیلات مناسب جهت دستیابی به موقعیت‌های اجتماعی، شغلی و اقتصادی بالاتر، یکی از اهداف اصلی والدین و سیاستگذاران کشورها تلقی می‌شود و ملاک اثربخشی موفقیت آموزش نیز عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان است. بررسی‌های صورت گرفته نشان می‌دهد که عملکرد تحصیلی بالا می‌تواند منجر به افزایش عزت نفس، خودکارآمدی، سازگاری و کاهش مشکلات رفتاری و فرسودگی تحصیلی² در دانش‌آموزان شود (4-6).

یکی از متغیرهایی که می‌تواند بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر بگذارد، سبک‌های دلبستگی³ است. دلبستگی پیوند عاطفی نیرومندی است که هر فرد با افراد خاصی در زندگی‌اش برقرار می‌کند. تجارب دلبستگی اولیه با مراقبان، احساسات، افکار و رفتار را در روابط بعدی هدایت می‌کند (7). به دنبال خط پژوهش بالبی، اینسورث⁴ (8) سه سبک دلبستگی را توصیف نمودند: ایمن⁵، اضطرابی/دوسوگرا⁶ و اجتنابی⁷. نقش این سبک‌های دلبستگی در روابط بزرگسالان را هازن⁸ و شیور⁹ (9) مورد پژوهش قرار دادند. همچنین کولینز¹⁰ و رید¹¹ (10) در زمینه دلبستگی سه

¹ Kimmelmeier

⁴ Academic burnout

³ Attachment Styles

⁴ Ainsworth

⁵ Safe

⁶ Ambivalent

⁷ Avoidance

⁸ Hazan

⁹ Shaver

¹⁰ Collins

¹¹ Read

سازگاری متغیر دیگری است که می‌تواند بر نحوه برخورد دانش‌آموزان با مدرسه و عملکرد تحصیلی‌شان تأثیر بگذارد. سازگاری عبارت است از تطبیق با محیط و گروهی که فرد به آن تعلق دارد. سازگاری ابعاد مختلفی دارد که عبارتند از: سازگاری بین فردی یا اجتماعی¹، سازگاری تحصیلی یا آموزشی² و سازگاری خانوادگی یا عاطفی³. سازگاری اجتماعی در برگیرنده ارزیابی‌های ذهنی و عینی است. ارزیابی ذهنی از میزان رضایت فرد در ارتباط با دوستان ناشی می‌شود و ارزیابی عینی، پذیرش فرد توسط همسالان وی است. دوستان، جامعه و خانواده، بر سازگاری به ویژه سازگاری اجتماعی تأثیر دارند. بعد دیگر سازگاری، یعنی سازگاری آموزشی، عبارت است از مجموعه واکنش‌هایی که توسط آن، یک فرد ساختار خود را تغییر می‌دهد تا با شرایط مدرسه و فعالیت‌هایی که آن محیط از دانش‌آموز می‌خواهد همخوان باشد. در نتیجه هر عاملی که این جریان را دچار مشکل نماید، زمینه را برای ناسازگاری فرد در محیط فراهم خواهد ساخت. اجزای سازگاری تحصیلی عبارتند از: رضایت از مدرسه، حضور منظم در محیط، دوست داشتن معلم. در نهایت، سازگاری عاطفی، عبارت است از مکانیسمی که فرد توسط آن احساس اعتماد و اطمینان نسبت به اعضاء خانواده و سایر کسانی که ارتباط نزدیکی با وی دارند را کسب می‌کند. احساس امنیت عاطفی مهم‌ترین عاملی است که در سازگاری عاطفی فرد موثر است و دو بعد دیگر را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد (22). پژوهشگران (23) معتقدند که فشار محیطی زیاد و تقاضاهای نامناسب آموزشی ممکن است در مشکلات رفتاری و هیجانی سهمیم بوده و شایستگی‌های نوجوان را کاهش دهد.

نتایج بعضی مطالعات (24، 25) نشان می‌دهد که سازگاری، راهبردهای مقابله‌ای مناسب را در دانش‌آموزان افزایش داده و بهزیستی ذهنی را در آنها ارتقا می‌بخشد. در پژوهشی دیگر (26)، محققان دریافتند که هر چه سازگاری بیشتر باشد، قدرت تصمیم‌گیری در شرایط خاص بیشتر و پاسخ به وضعیت‌های دشوار نیز آسان‌تر خواهد بود.

در مجموع، به دلیل ضرورت توجه به امر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در نظام آموزشی و همچنین با توجه به اهمیت سبک‌های دلبستگی در کنش‌وری روانی - هیجانی،

خودکارآمدی و بهزیستی روان‌شناختی و همچنین نقش سازگاری در افزایش راهبردهای مقابله و بهزیستی ذهنی و توان تصمیم‌گیری در شرایط دشوار، پژوهش حاضر در پی دستیابی به این پاسخ است: آیا سبک‌های دلبستگی و سازگاری می‌تواند عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان را پیش‌بینی کند؟

روش

این تحقیق از نوع همبستگی است. در این پژوهش سبک‌های دلبستگی و سازگاری به عنوان متغیرهای پیش‌بین و عملکرد تحصیلی به عنوان متغیر ملاک در نظر گرفته شده‌اند. جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر دبیرستانی منطقه 2 شهر تهران در سال 93-94، که تعداد آنها 8700 نفر برآورد شده بود، می‌باشد. لذا با استفاده از نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای 375 نفر از طریق فرمول برآورد حجم نمونه کوکران به عنوان نمونه انتخاب شدند. به این صورت که ابتدا محقق کل منطقه دو شهر تهران را به سه منطقه شمال، مرکز و جنوب تقسیم کرده و سپس از میان دبیرستان‌های هر منطقه، 8 مدرسه و از هر مدرسه سه کلاس را به صورت تصادفی انتخاب کرد. از بین دانش‌آموزان این کلاس‌ها، 37 نفر حاضر به مشارکت در پژوهش نشدند. با در نظر گرفتن احتمال ناقص بودن تعدادی از داده‌های جمع‌آوری شده از طریق پرسشنامه، 403 نفر (196 دختر و 207 پسر) انتخاب شدند. از این تعداد، 18 نفر به دلیل ناقص بودن پرسشنامه از مطالعه کنار گذاشته شدند. به علاوه با استفاده از آزمون هوشی ریون 2 نفر از شرکت‌کنندگان از روند مطالعه حذف شدند و در نهایت 383 نفر (167 دختر و 216 پسر) به عنوان نمونه پژوهش باقی ماندند.

معیارهای ورود به این مطالعه عبارت بود از: تحصیل در مقطع دبیرستان، تحصیل در مدارس دولتی، دارا بودن هوش نرمال (که از طریق تست هوشی ریون مورد آزمون قرار گرفت). معیارهای خروج شامل عدم تمایل به مشارکت در پژوهش بود.

روش اجرای پژوهش به این صورت بود که محقق، پس از کسب مجوز از آموزش و پرورش شهر تهران، در مدارس انتخاب شده به صورت تصادفی، حضور می‌یافت و پس از توضیح در مورد هدف تحقیق و کسب رضایت کتبی از دانش‌آموزانی که مایل به همکاری بودند، پرسشنامه‌ها را در

¹ Social adjustment

² Educational Compatibility

³ Emotional adjustment

می‌کند. این ابزار دارای 60 سوال است که به صورت بلی یا خیر پاسخ داده می‌شود، برای پاسخ‌های نشانگر سازگاری در هر سه حوزه، نمره 0 و در غیر این صورت نمره 1 منظور می‌گردد (28). ضریب پایایی نسخه خارجی این آزمون با روش دو نیمه کردن و بازآزمایی به ترتیب 0/93 و 0/95 گزارش شده است (28). ضریب پایایی برای فرم فارسی این پرسشنامه در پژوهش رجیبی و همکاران (29)، با استفاده از روش کودر-ریچاردسون و دو نیمه کردن برای کل پرسشنامه به ترتیب 0/81 و 0/70 و برای مقیاس‌های عاطفی 0/66 و 0/64، اجتماعی 0/62 و 0/58 و آموزشی 0/67 و 0/58 به دست آمده است که نشان‌دهنده همسانی درونی ماده‌های مقیاس فوق است. روایی صوری این ابزار توسط گروهی از روانشناسان مورد تأیید قرار گرفته است (30).

عملکرد تحصیلی: در پژوهش حاضر به منظور سنجش عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان، معدل ترم گذشته آنها در نظر گرفته شد.

داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم افزار SPSS-22 و روش آماری ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه (ورود همزمان) مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت.

یافته‌ها

میانگین ($\pm$ انحراف معیار) سنی دانش‌آموزان مورد مطالعه 18/3 ($\pm 10/6$) و طیف سنی آنها 16-19 سال بود. 167 نفر (42/8 درصد) از آزمودنی‌ها دختر و 216 نفر (55/4 درصد) از آنها پسر بودند. میانگین ($\pm$ انحراف معیار) نمره-های آزمودنی‌ها در متغیرهای سبک‌های دلبستگی، سازگاری (تحصیلی، سازگاری عاطفی، سازگاری اجتماعی) و عملکرد تحصیلی در جدول 1 درج شده است.

برای بررسی ارتباط بین سبک‌های دلبستگی و سطوح سازگاری با عملکرد تحصیلی از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج نشان داد که بین سبک دلبستگی ایمن با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان رابطه مثبت معنی‌دار وجود دارد ($p < 0/05$). به این معنی که با افزایش سبک دلبستگی ایمن، عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان نیز افزایش می‌یابد. همچنین بین سبک‌های دلبستگی اجتنابی و اضطرابی با عملکرد تحصیلی رابطه منفی معنی‌دار وجود دارد ($p < 0/05$). یعنی با افزایش نمرات آزمودنی‌ها در سبک‌های دلبستگی

اختیار آنها قرار می‌داد. در مواردی که دانش‌آموزان برای پاسخگویی به سؤالات با مشکل مواجه می‌شدند، محقق به همراه معلمین، آنها را راهنمایی می‌کرد. اطمینان بخشی در مورد محرمانه ماندن اطلاعات و آزادی انتخاب برای شرکت در پژوهش از نکات اخلاقی رعایت شده این پژوهش بود.

برای جمع‌آوری داده‌های پژوهش از ابزارهای زیر استفاده شد:

نسخه تجدیدنظر شده مقیاس دلبستگی بزرگسالان (RAAS):¹ این پرسشنامه در سال 1990 توسط کولینز و رید تهیه گردید و در سال 1996 توسط آنها مورد بازنگری قرار گرفت (10). این آزمون که مبنای نظری آن، نظریه دلبستگی است، چگونگی ارزیابی فرد از مهارت‌های ارتباطی و سبک ارتباط صمیمانه وی را مورد بررسی قرار می‌دهد. این مقیاس دارای 18 عبارت است که هر عبارت روی یک مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت درجه بندی می‌شود. سه زیر مقیاس این پرسشنامه عبارتند از: 1. وابستگی²، که میزان اطمینان و تکیه کردن آزمودنی به دیگران را نشان می‌دهد. 2. نزدیکی³، که میزان صمیمیت و نزدیکی عاطفی آزمودنی با دیگران را می‌سنجد و 3. اضطراب⁴، که میزان نگرانی فرد از طرد شدن را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. هر زیر مقیاس، 6 عبارت را شامل می‌شود (10).

ضریب پایایی بازآزمایی این آزمون برای هر یک از سه زیر مقیاس نزدیکی (C)، وابستگی (D) و اضطراب (A) به ترتیب، 0/68، 0/71 و 0/52 گزارش شده است (10). در ایران نیز پایایی آزمون با استفاده از روش آزمون-آزمون مجدد، به صورت همبستگی بین دو اجرا بر روی نمونه‌ای با حجم 100 نفر آزمودنی، با فاصله زمانی یک ماه از یکدیگر، بیانگر آن بود که تفاوت بین دو اجرای مقیاس نزدیکی (C)، وابستگی (D) و اضطراب (A) در RASS معنادار نبوده است (27).

پرسشنامه سازگاری دانش‌آموزان دبیرستانی (AISS):⁵ این پرسشنامه که توسط سینها⁶ و سینگ⁷ طراحی شده است، دانش‌آموزان با سازگاری خوب را، در سه حوزه سازگاری (اجتماعی، هیجانی و تحصیلی)، از دانش‌آموزان ضعیف، جدا

¹ Revised Adult Attachment Scale

² Dependence

³ Closeness

⁴ Anxiety

⁵ Adjustment Inventory for high School Students

⁶ Singha

⁷ Sing

جدول 1- میانگین ($\pm$ انحراف معیار) نمره‌های آزمودنی در متغیرهای مورد مطالعه

متغیر	میانگین ($\pm$ انحراف معیار)
سبک‌های دلبستگی	سبک دلبستگی ایمن 17/94 ($\pm 3/17$)
	سبک دلبستگی اجتنابی 17/89 ($\pm 4/43$)
	سبک دلبستگی اضطرابی 17/20 ($\pm 1/93$)
سازگاری	سازگاری تحصیلی 30/64 ($\pm 3/22$)
	سازگاری عاطفی 29/09 ($\pm 5/21$)
	سازگاری اجتماعی 31/14 ($\pm 3/25$)
عملکرد تحصیلی	16/91 ($\pm 2/75$)

برای تعیین نقش هر یک از متغیرها در پیش‌بینی عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان از تحلیل رگرسیون چندگانه به روش همزمان استفاده شد. نتایج نشان داد که حدود 62 درصد واریانس عملکرد تحصیلی از طریق متغیرهای سبک‌های دلبستگی و سازگاری تبیین می‌شود ($R^2=0/62$). همچنین مقدار R برابر با 0/43 و F به دست آمده برابر با 221/32 بود. برای اطلاع از سهم هر یک از متغیرهای پیش‌بین در تبیین واریانس متغیر عملکرد تحصیلی، ضرایب بتا بررسی شد. با توجه به مقادیر بتا، سبک دلبستگی ایمن ($\beta=0/519$)، سبک دلبستگی اضطرابی ($\beta=-0/530$) و سبک دلبستگی اجتنابی ($\beta=-0/296$) به ترتیب قوی‌ترین تا ضعیف‌ترین خرده‌مقیاس‌های دلبستگی در پیش‌بینی عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان بودند. از بین مؤلفه‌های سازگاری، قوی‌ترین تا ضعیف‌ترین خرده‌مقیاس‌ها به ترتیب عبارتند از: سازگاری تحصیلی ($\beta=0/609$)، سازگاری اجتماعی ($\beta=0/382$) و سازگاری عاطفی ($\beta=0/309$) (جدول 3).

معادله رگرسیون خطی چندگانه:

$$Y=a+b_1X_1+b_2X_2+\dots + b_nX_n$$

جدول 2- ضرایب همبستگی بین تعارض مؤلفه‌های سبک‌های دلبستگی و سازگاری با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان

متغیر پیش‌بین	میزان همبستگی (r)	سطح معنی‌داری
سبک دلبستگی ایمن	0/56	<0/05
سبک دلبستگی اجتنابی	-0/43	<0/05
سبک دلبستگی اضطرابی	-0/56	<0/05
سازگاری تحصیلی	0/66	<0/05
سازگاری عاطفی	0/67	<0/05
سازگاری اجتماعی	0/71	<0/05

اجتنابی و اضطرابی، از عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان کاسته می‌شود. از سوی دیگر، بین سازگاری (تحصیلی، عاطفی و اجتماعی) با عملکرد تحصیلی این دانش‌آموزان رابطه مثبت و معنی‌داری وجود داشت ($p<0/05$). به عبارت دیگر با افزایش سازگاری، عملکرد تحصیلی این دانش‌آموزان نیز افزایش می‌یابد (جدول 2).

جدول 3- تحلیل رگرسیون چندگانه سبک‌های دلبستگی و سازگاری با عملکرد تحصیلی به عنوان متغیر وابسته

متغیر پیش‌بین	SE	B	β	t	p
سبک دلبستگی ایمن	0/058	0/410	0/519	9/701	0/001
سبک دلبستگی اجتنابی	0/133	-0/523	-0/296	-2/34	0/046
سبک دلبستگی اضطرابی	0/239	-0/394	-0/530	-3/214	0/001
سازگاری تحصیلی	0/052	0/541	0/609	5/822	0/001
سازگاری عاطفی	0/025	0/371	0/309	12/54	0/001
سازگاری اجتماعی	0/037	0/699	0/382	14/64	0/001

بحث

هدف از پژوهش حاضر پیش‌بینی عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان بر اساس سبک‌های دلبستگی و سطوح مختلف سازگاری بود. نتایج نشان داد که سبک‌های دلبستگی ایمن، اجتنابی و اضطرابی می‌توانند تغییرات مربوط به معدل دانش‌آموزان را پیش‌بینی کنند. به طوری که دانش‌آموزان با سبک‌های دلبستگی اجتنابی و اضطرابی، معدل نمرات پایین‌تر و دانش‌آموزان دارای سبک دلبستگی ایمن، معدل نمرات بالاتری را کسب می‌کنند؛ بنابراین یافته‌های این پژوهش هم راستا با دیگر پژوهش‌ها (17-21) نشان می‌دهد که سبک‌های دلبستگی نقش مهمی در دوران تحصیلی دانش‌آموزان و پیشرفت یا افت عملکرد تحصیلی آنها دارد. در تبیین این یافته می‌توان گفت که دلبستگی ایمن پناهگاهی امن را برای کودک پایه‌ریزی می‌کند که با تکیه بر آن به کاوش می‌پردازد و بر چالش‌های محیط فائق می‌آید (7، 8). کودک، این احساس درونی امنیت را رفته رفته به محیط اجتماعی و به خصوص مدرسه می‌برد و از آن در راستای فرصت‌های آموزشی استفاده می‌کند. به این ترتیب از طریق همین مهارت‌ها و سبک‌های دلبستگی، فرد با چالش‌های مدرسه و تعارضات ناشی از آن مقابله می‌کند و می‌تواند از توان علمی خود بهره بیشتری گیرد و از لحاظ تحصیلی پیشرفت نماید (8، 31).

دلبستگی، همچنین، جهانی قابل اعتماد را برای دانش‌آموزان به وجود می‌آورد و آن‌ها به این باور می‌رسند که می‌توانند بر محیط خویش تأثیر بگذارند و آن را تحت کنترل خویش در آورند. نتایج بعضی مطالعات (19، 20) نشان می‌دهد که کودکان دارای دلبستگی ایمن، می‌توانند در موقعیت‌های جدید راحت‌تر و زودتر با اطرافیان ارتباط برقرار کنند و خود را با شرایط جدید وفق دهند. این موضوع در دوران مدرسه محسوس‌تر است زیرا کودک بدون حضور والدین باید حلقه ارتباطی خوبی با دیگران برقرار کند و بتواند به نحو مطلوبی با همسالان تعامل کند. همچنین دلبستگی‌های اولیه، احساس تعلق کودک به مدرسه، مشارکت کردن در امور مدرسه، و تصمیم‌گیری‌های مربوط به نحوه آموزش و انجام تغییرات احتمالی، برقراری ارتباطات خاص با معلمان و کادر آموزشی را پیش‌بینی می‌کند (7، 13).

نتایج این پژوهش همچنین نشان داد که بین سطوح سازگاری (اجتماعی، عاطفی و آموزشی) و معدل نمرات

دانش‌آموزان، رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد و تغییر در سازگاری می‌تواند تغییرات مربوط به معدل دانش‌آموزان را پیش‌بینی کند. به این معنی که هر چه سازگاری دانش‌آموزان بیشتر باشد، معدل نمرات آن‌ها بیشتر خواهد بود. این نتیجه با یافته‌های بعضی مطالعات (24-26) همسو بوده و نشانگر آن است که سطوح مختلف سازگاری در نحوه برخورد با رویدادهای مدرسه و عملکرد تحصیلی فرد مؤثر است. در توجیه این یافته‌ها باید چنین ذکر کرد که کودکان و نوجوانانی که قواعد اجتماعی گروه همسالان را به خوبی یاد می‌گیرند و نیز روابط قوی و مستحکمی با اعضای خانواده و اجتماع برقرار می‌کنند، به احتمال زیاد، سطح بالایی از سازگاری اجتماعی را از خود بروز خواهند داد؛ دانش‌آموزانی که به خوبی سازگاری را به دست می‌آورند و از نظر اجتماعی رفتارهای مطلوب‌تری از خود نشان می‌دهند، مفهوم مثبت‌تری از خود دارند و محدودیت‌ها و توانایی‌های خود را به شیوه صحیح‌تری ارزیابی، درک و پذیرش می‌کنند و این خود باعث ارتقای عملکرد تحصیلی این دانش‌آموزان می‌گردد (22).

از آنجا که سازگاری، هم شامل فرایند انطباق فرد با شرایط موجود و هم شامل فرایند تغییر محیط برای انطباق با نیازهای فردی است، فرد را قادر می‌سازد تا از راه اصلاح محیط یا رفتار خویش به ایجاد تعادل بین خود و محیط بپردازد و این موجب کاهش تنش‌های وارده از سوی محیط بر فرد می‌شود. کاهش تنش باعث می‌شود که دانش‌آموز با آرامش بیشتر به تکالیف درسی خود پرداخته و عملکرد تحصیلی بهتری را داشته باشد. بنابراین سازگاری بالاتر می‌تواند با عملکرد تحصیلی بهتر در دانش‌آموزان همراه باشد (32).

دانش‌آموز سازگار همچنین با توجه به ویژگی‌هایی از جمله داشتن انتظار از خویشتن در محدوده امکانات و توانایی‌ها، شناسایی اهداف زندگی و رویکرد واقع‌بینانه نسبت به آنها، اهداف تحصیلی مناسب و در حد توان خود را انتخاب می‌کند و نهایت تلاش خود را جهت رسیدن به این اهداف به کار می‌گیرد و در نتیجه موفقیت‌های تحصیلی به دست می‌آورد (32).

در مجموع، با توجه به نتایج این پژوهش می‌توان گفت که سبک دلبستگی و همچنین میزان سازگاری دانش‌آموزان با شرایط بحرانی مختلف زندگی، می‌تواند بر پیشرفت تحصیلی

- authoritarian, permissiveness) the locus of control and academic achievement of students in fourth grade [dissertation]. [Tehran]: University of Tarbiat Moallem of Tehran; 1999. [Persian]
3. Kemmelmeier M, Danielson C, Bastten J. What's in a grade? Academic success and political orientation. *Pers Soc Psychol B*. 2005; 31:1386-99.
  4. Jury M, Smeding A, Court M, Darnon C. When first-generation students succeed at university: On the link between social class, academic performance, and performance-avoidance goals. *Contemp Educ Psychol*. 2015; 41(0):25-36.
  5. Kim KR, Seo EH. The relationship between procrastination and academic performance: A meta-analysis. *Pers Indiv Differ*. 2015; 82: 26-33.
  6. Vedel A, Thomsen DK, Larsen L. Personality, academic majors and performance: Revealing complex patterns. *Pers Indiv Differ*. 2015;85(0):69-76
  7. Bowlby J. Attachment and loss. Attachment. 2th ed. London: The Hogarth Press and institute of psychoanalysis; 1996.
  8. Ainsworth MS. Patterns of attachment: a psychological study of strange situations. Hillsdale: NJ: Erlbaum; 1978.
  9. Hazan C, Shaver PR. Romantic love conceptualized as an attachment process. *J Pers Soc Psychol*. 1987; 52:511-24.
  10. Collins NL, Read SJ. Cognitive representations of attachment: the structure and function of working Models. London: Jessica Kingsley; 1994.
  11. Shaliza S. A potential clinical approach to decreasing antisocial behavior in adolescents. Dissertation of psychology; California school of professional psychology. 2001. Available from: <http://www.libumi.com>.
  12. Laible D. Attachment with parents and peers in late adolescence: Links with emotional competence and social behavior. *Pers Indiv Differ*. 2007; 43:1185-97.
  13. Cassidy J, Shaver PR. Handbook of attachment: theory, research, and clinical applications. New York: Guilford Press; 2008.
  14. Allen JP. The two faces of adolescents' success with peers: Adolescent popularity, social adaptation, and deviant behavior. *Child Dev*. 2005; 76:1-14.

آنها تأثیرگذار باشد. این پژوهش ضرورت توجه خانواده‌ها به نوع تعامل مناسب با فرزندانشان و این که چگونه نیازهای دوران کودکی و سبک‌های دلبستگی و سازگاری آنها می‌تواند باعث بروز یا عدم بروز مشکلات تحصیلی گردد را خاطر نشان می‌سازد. نتایج این پژوهش همچنین می‌تواند برای متخصصان مربوط به این حوزه و همچنین مسئولان آموزش و پرورش، کاربردهایی داشته باشد. روانشناسان و مشاوران می‌توانند با آموزش‌های متناسب به خانواده‌ها، زمینه بهبود در عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان را فراهم آورند.

از جمله محدودیت‌های این پژوهش، نمونه مورد مطالعه است. نمونه شامل دانش‌آموزان دبیرستان‌های منطقه دو تهران است و با توجه به تفاوت‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی دانش‌آموزان مناطق مختلف تهران و همچنین تفاوت بین این منطقه با سایر شهرهای کشور، در تعمیم نتایج این پژوهش به دانش‌آموزان مناطق دیگر تهران و سایر شهرهای کشور، باید احتیاط نمود. به علاوه، شرکت کنندگان این پژوهش، در مقطع دبیرستان مشغول به تحصیل بودند، بنابراین تعمیم نتایج به دانش‌آموزان دیگر مقاطع باید با احتیاط صورت گیرد. عدم کنترل متغیرهای مداخله کننده از جمله وضعیت اقتصادی دانش‌آموزان و همچنین استفاده از پرسشنامه به عنوان ابزار پژوهش از دیگر محدودیت‌های پژوهش حاضر است که پیشنهاد می‌گردد در مطالعات آتی به آنها پرداخته شود. همچنین پیشنهاد می‌شود که پژوهش‌های مداخله‌ای در مورد شیوه‌های افزایش سازگاری و بهبود در سبک دلبستگی دانش‌آموزان صورت گیرد.

سپاسگزاری

از مدیران و معلمان مدارس و همچنین از دانش‌آموزان و سایر دوستانی که در اجرای این پژوهش همکاری داشته‌اند، صمیمانه سپاسگزاری می‌شود.

[بنا به اظهار نویسنده مسئول مقاله، حمایت مالی از پژوهش و تعارض منافع وجود نداشته است].

منابع

1. Tavakoli Y. programs and activities of Guidance and counseling in middle school. Tehran: Varaye danesh; 2005. [Persian]
2. Mehrafrooz H. The relationship between the mother's attitude toward parenting methods (rational authority,

15. Zimmerman P. Attachment representations and characteristics of friendship relations during adolescence. *J Exp Child Psychol.* 2004; 88:83-101.
16. Brownsfield D, Thompson K. Attachment to peers and delinquent behavior. *Can J Criminol.* 1991:45-60.
17. Chung K, Choi E. Attachment styles and mother's well-being among mothers of preschool children in Korea: The mediating role of marital satisfaction. *Pers Indiv Differ.* 2014; 69(0):135-9.
18. Leiter MP, Day A, Price L. Attachment styles at work: Measurement, collegial relationships, and burnout. *Burnout Res.* 2015; 2(1):25-35.
19. Odacı H, Çıkrıkçı Ö. Problematic internet use in terms of gender, attachment styles and subjective well-being in university students. *Comput Hum Behav.* 2014; 32(0):61-6.
20. Oshri A, Sutton TE, Clay-Warner J, Miller JD. Child maltreatment types and risk behaviors: Associations with attachment style and emotion regulation dimensions. *Pers Indiv Differ.* 2015; 73(0):127-33.
21. Naderi S, Bagheri M, Dorre -kordi A, Sardooyi A. The relationship between maternal attachment styles with Compatibility of students according to the educational level of parents. *Pers Indiv Differ.* 2014; 3(5):105-23. [Persian]
22. Tanyi ME. The Student's Adjustment Inventory Manual. *Ife Psych Ia.* 2002; 10(1):1-4.
23. Slobodskaya HR, Safronova MV, Windle M. Personality temperament and adolescent adjustment in modern Russia. *Pers Indiv Differ.* 2005; 39:167-78.
24. Claus B. Verb gapping: An action-gap compatibility study. *Acta Psychol.* 2015;156(0):104-13.
25. Duffley PJ, Larrivé P. A fresh look at the compatibility between any and veridical contexts: The quality of indefiniteness is not strained. *Lingua.* 2015; 158(0):35-53.
26. Su L, Gao L. Strategy compatibility: The time versus money effect on product evaluation strategies. *J Consum Psychol.* 2014; 24(4):549-56.
27. Pakdaman Sh. The relationship between attachment style and community seeking in teen. [dissertation]. [Tehran]: Tehran University; 2001. [Persian]
28. Sinha AK, Singh RP. (1993). Adjustment Inventory for high school students. Translated by Abolfazl Karani. Tehran: Ravantajhiz; 1998. [Persian]
29. Rajabi Gh, Chahardoli H, Attari Y. Examine the relationship between family functioning and classroom psychosocial climate with high school students disagreements in city of Malayer. *J Edu Psychol.* 2008; 3(1, 2):113-128. [Persian]
30. Saghi MH, Rajayi A. The relationship between adolescents' perception of family function with compatibility. *Andishe va Raftar.* 2008; 3(10):71-82. [Persian]
31. Sharpe K. Parental influence on the development of children 2004. Available from: https://people.creighton.edu/~dc24708/Genes%20Poster/Papers/Parenting_Sorpe.doc
32. Abtahi M, Nadri K. The relationship between creativity and social adjustment with academic performance in high school students in Zanjan. *J Educ Manage Res.* 2011;3(2):15-28. [Persian]

Original Article

Prediction of Students' Academic Performance Based on Attachment Styles and Different Levels of Adjustment

Abstract

Objectives: The aim of the present study was to predict students' academic performance based on attachment styles and different levels of adjustment.

Method: This is a correlational study. Samples included 383 students (167 girls and 216 boys) who were chosen using multi-stage cluster sampling from high school students of district 2 in Tehran; they completed Collins and Read's Revised Adult Attachment Scale (RAAS) and Singha and Sing's Adjustment Inventory for high School Students (AISS). Students' grade-point averages were used to measure their academic performance. Data were analyzed using Pearson's correlation and analysis of regression. **Results:** The results revealed a significant negative correlation between avoidant and anxiety attachment styles with academic performance ($p < 0.05$; $r = -0.43$, $r = -0.56$, respectively), and significant positive correlation ($p < 0.05$, $r = 0.56$) between safe attachment style and academic performance. Also, academic, emotional and social adjustment had a significant relationship with students' academic performance ($r = 0.66$, $r = 0.67$, $r = 0.71$, respectively; $p < 0.05$). About 62% variance of academic performance was predictable by attachment and adjustment styles. **Conclusion:** Considering the results of the current study, the importance of attachment styles and different levels of adjustment should be considered as important factory in academic achievement of students.

Key words: *academic performance; attachment styles; Adjustment*

[Received: 15 March 2015; Accepted: 13 February 2016]

Alireza Aghayousefi^a, Shahzad Saravani^{*}, Roghayeh Zeraatee^b, Fatemeh Sadat Razeghi^b, Saeed Pourabdol^c

* Corresponding author: Department of Psychology, Islamic Azad University of Qom, Qom, Iran, IR.

Fax: +9823-86702206

E-mail: shahzad_saravani@yahoo.com

^aDepartment of Psychology, Department of Psychology, Payame Noor Uuniversity, Tehran, Iran; ^b Islamic Azad University of Qom, Qom, Iran; ^c University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

316
316